

Vår referanse:

Deres referanse:

Dato:

26.08.2026

parat

Til:

Hans-Erik Skjæggerud

YS

P.b 9029 Grønland
0133 Oslo

Tlf 21 01 36 00

post@parat.com
parat.com

NO 971 480 270

Innspill fra Parat til YS – Norge i verden

YS sitt debattheft «Norge i verden» har det siste året vært utgangspunkt for en bred politisk gjennomgang i Parats hovedstyre. Med dette innspillet vil vi løfte fram hovedstyrets viktigste konklusjoner og svare på spørsmålene YS reiser om Norges plass i en mer urolig verden.

Vi startet med en felles diskusjon om heftet mellom hovedstyret og Parats regionutvalg. Deretter har vi brukt spørsmålene YS reiser som utgangspunkt for saker om blant annet Europas utvikling, beredskap og totalforsvar, matvaresikkerhet, energi, teknologi, arbeidskraft og kompetanse og demokratisk motstandskraft.

Utviklingen ute i verden treffer oss hjemme. Krig og konflikt, handelskrig, kamp om energi og teknologi og mer usikre forsyningslinjer påvirker norske arbeidsplasser, investeringer, industri og offentlige tjenester.

Skillet mellom utenrikspolitikk og innenrikspolitikk blir mindre tydelig. Arbeidsliv, næringspolitikk, energi, teknologi, beredskap og sikkerhet henger stadig tettere sammen.

For Parat handler derfor «Norge i verden» også om hva slags samfunn og arbeidsliv vi skal ha her hjemme.

Vårt hovedbudskap er at Norge må knytte seg tettere til Europa og gjøre oss mindre sårbare. Samtidig må vi bruke en av våre viktigste styrker: den norske modellen og et organisert arbeidsliv som tar ansvar når samfunnet settes under press.

Alt henger sammen med alt

YS spør hvem Norge skal handle med, hva vi skal produsere selv, hvem som skal forsvare oss og hvem som skal ha makt i verden.

Arbeidet i hovedstyret har vist hvor tett spørsmålene henger sammen.

Norsk sikkerhet kan ikke skilles fra spørsmålene om energi, mat, transport, teknologi, arbeidskraft og kompetanse. Når vi diskuterer handel, må vi også spørre hvem vi gjør oss avhengige av. Og demokratiet påvirkes av arbeid, forskjeller, tillit og av hvem som kontrollerer teknologien og informasjonsflyten i samfunnet.

Europa blir viktigere for Norge

Norge er et lite og åpent land. Vi er avhengige av handel, samarbeid og internasjonale spilleregler som også de største landene må forholde seg til.

I en mer urolig verden blir Europa viktigere for Norge.

Det europeiske samarbeidet handler i dag om langt mer enn handel og det indre markedet. Europeiske land samarbeider stadig tettere om sikkerhet, forsvar, energi, industri, teknologi og beredskap.

Parat mener Norge må føre en mer aktiv europapolitikk. Vi må være tett på samarbeidene og beslutningene som påvirker norske interesser, arbeidsplasser og samfunnssikkerhet.

EØS avtalen har tjent Norge godt og gitt stabile rammer for norsk arbeidsliv og næringsliv. Samtidig skjer stadig mer av det europeiske samarbeidet på områder som går utover det EØS avtalen opprinnelig var laget for.

Spørsmålet er derfor ikke bare om EØS avtalen fortsatt gir stabile rammer, men om Norge har tilstrekkelig innflytelse, trygghet og forutsigbarhet når stadig mer av det europeiske samarbeidet utvikles på områder som sikkerhet, teknologi, industri, energi og beredskap.

Norge kan ikke bli stående på utsiden av disse samarbeidene.

Vi må gjøre oss mindre sårbare

Pandemien viste hvor sårbare lange forsyningslinjer kan være. Krigen i Ukraina viste hvor raskt energi, mat og råvarer kan bli sikkerhetspolitikk.

Det siste året har også vist at Norge ikke kan ta forholdet til USA like mye for gitt som tidligere. USA er fortsatt en av våre viktigste allierte gjennom NATO og en viktig samarbeidspartner. Men økt bruk av toll og handel som pressmiddel, større politisk uforutsigbarhet og en utvikling der makt brukes til å sette internasjonale spilleregler til side, må påvirke hvordan Norge og Europa innretter seg.

Vi må kunne stå sterkere på egne ben når situasjonen krever det. Europa må kunne ta større ansvar for seg selv, og Norge er en del av Europa.

Det gjelder den militære sikkerheten, men også evnen til å sikre energi og mat, utvikle og kontrollere teknologi, skaffe legemidler og holde industri og kritisk infrastruktur i gang.

Det betyr ikke at Norge skal produsere alt selv. Men vi må vite hva vi er avhengige av, og hva Norge, Norden og Europa må være i stand til å produsere og opprettholde dersom leveransene stopper.

Det forutsetter en arbeidsdeling der landene bruker sine fortrinn og sammen sikrer tilgang på det vi er avhengige av. Et slikt samarbeid bygger på gjensidig tillit: Norge må kunne stole på våre nærmeste allierte og samarbeidspartnere, og de må kunne stole på oss.

Et sterkt næringsliv, konkurransedyktig industri og evnen til å skape verdier hjemme er også en del av vår beredskap.

Matberedskap er et godt eksempel. Mat på bordet krever mer enn norsk landbruk, fiskeri og beredskapslagre. Det krever foredling, transport, logistikk, energi, kompetanse og folk på jobb gjennom hele verdikjeden.

Beredskap bygges i fredstid.

Vi trenger folk til å holde samfunnet i gang

En rød tråd gjennom flere av sakene hovedstyret har behandlet er tilgangen på arbeidskraft og kompetanse.

Vi kan vedta store satsinger på forsvar, helse, energi, industri og beredskap. Men vedtakene har liten verdi dersom vi mangler folkene som skal gjennomføre dem.

Mangel på arbeidskraft og kompetanse kan begrense både verdiskaping, offentlige tjenester, beredskap og vår evne til omstilling.

Derfor må flere inn i arbeidslivet, flere må få mulighet til å stå lenger i arbeid, og utdanning og kompetanseutvikling må innrettes mot oppgavene samfunnet trenger løst. Samtidig må virksomhetene bli bedre til å bruke og videreutvikle kompetansen til dem som allerede er i jobb.

Arbeidslinjen må ligge fast. Det skal lønne seg å jobbe, og terskelen inn i arbeidslivet må bli lavere for dem som i dag står utenfor.

Arbeidslivet er en del av totalforsvaret

Når vi snakker om forsvar og beredskap, må vi også snakke om arbeidslivet.

Strømmen må komme fram. Transporten må gå. Maten må produseres og distribueres. Sykehusene må fungere. Digitale systemer må virke. Bak alt dette står mennesker som går på jobb.

Parat organiserer medlemmer i en rekke virksomheter som er avgjørende for at samfunnet skal fungere. Derfor må arbeidslivet få en tydeligere plass i arbeidet med totalforsvar og samfunnsberedskap.

Ansatte og tillitsvalgte må involveres i virksomhetenes beredskapsarbeid. Planer som bare finnes i en perm har liten verdi dersom de som skal gjøre jobben når noe skjer, ikke kjenner dem eller har vært med på å utvikle dem.

NATO ligger fast som fundamentet for vår militære sikkerhet. Samtidig må Norge være tett koblet på det europeiske beredskapsarbeidet og samarbeidet med våre nærmeste allierte.

Teknologi er også makt

Den som kontrollerer teknologien, kontrollerer også stadig mer av infrastrukturen, informasjonen og dataene samfunnet vårt er avhengig av.

Noen få globale teknologiselskaper har fått stor makt over hvordan vi kommuniserer, hvilken informasjon vi får, hvordan offentlige tjenester fungerer og hvordan arbeidslivet utvikler seg.

Parat mener vi ikke kan overlate denne utviklingen til markedet og teknologiselskapene alene.

Norge er for lite til å møte utviklingen på egen hånd. Derfor trenger vi et tettere nordisk og europeisk samarbeid om teknologi, kunstig intelligens, cybersikkerhet, digital infrastruktur og regulering.

Europa må utvikle mer egen teknologi og få større kontroll over den digitale infrastrukturen vi er avhengige av. Det handler om sikkerhet og demokrati, men også om hvor arbeidsplassene skapes, hvordan arbeidslivet endres og hvem som får innflytelse over omstillingen.

Den norske modellen er en styrke i en urolig tid

Norge går inn i en mer urolig verden med noen viktige fortrinn. Vi har høy sysselsetting, små forskjeller, høy tillit, sterke offentlige institusjoner og et organisert arbeidsliv hvor arbeidsgivere, arbeidstakere og myndigheter er vant til å finne løsninger sammen. Dette må vi ta vare på.

Den norske modellen handler ikke bare om lønnsoppgjør og tariffavtaler. Den bidrar til tillit og stabilitet og gjør oss bedre i stand til å gjennomføre store endringer uten at forskjellene og konfliktene blir for store. Det er også beredskap.

Et samfunn der folk har arbeid, opplever trygghet og har tillit til hverandre og til institusjonene rundt seg, står sterkere når det blir satt under press.

Parats svar på spørsmålene i debatheftet

På bakgrunn av diskusjonene og sakene som har vært behandlet i hovedstyret, vil Parat svare slik:

Hvem skal vi handle med?

Norge skal fortsatt være en åpen økonomi. Handel skaper arbeidsplasser og verdier og gir oss tilgang på varer, teknologi og markeder vi er avhengige av. Men vi må bli mer bevisste på hvem vi gjør oss avhengige av. Europa, Norden og våre nærmeste demokratiske samarbeidspartnere blir enda viktigere.

Hva skal vi produsere selv?

Vi skal ikke produsere alt selv. Men Norge og Europa må sammen sikre tilgang på det vi trenger for å holde samfunnet i gang, også i en krise. Det krever en god arbeidsdeling hvor vi bruker våre ulike fortrinn. Norge har mye å bidra med innen blant annet energi, sjømat, teknologi, industri og kompetanse. Skal vi kunne stole på andre, må andre også kunne stole på oss.

Hvem skal forsvare oss?

NATO må ligge fast som fundamentet for norsk sikkerhet. Samtidig må Europa ta større ansvar, og Norge må være tett koblet på det europeiske forsvars- sikkerhets- og beredskapssamarbeidet og samarbeidet med våre nordiske naboer og andre nære allierte. Totalforsvaret er samtidig avhengig av at arbeidslivet og samfunnet fungerer når vi blir satt under press.

Hvem skal vi selge energien vår til?

Norge skal være en stabil og forutsigbar energipartner for Europa. Samtidig må Norge og Europa produsere mer energi for å sikre industri og arbeidsplasser, gjennomføre omstillingen og redusere uønsket avhengighet. Vi trenger en bred energimiks, samtidig som Norge må sikre nok kraft til egen industri og framtidige arbeidsplasser.

Hvem skal ha makta i verden?

Vi er ikke tjent med en verden der den sterkestes rett gjelder. Som et lite land er Norge avhengig av internasjonale spilleregler og institusjoner som også store land må forholde seg til.

Vi må stå opp for den regelstyrte verdensordenen, internasjonale organisasjoner og forpliktende samarbeid, også når reglene utfordres av land vi tradisjonelt har stått nær. Samtidig må demokratisk valgte myndigheter kunne sette rammer for globale selskaper med stor økonomisk, teknologisk og politisk makt.

Parats hovedbudskap til YS

Gjennom arbeidet med «Norge i verden» har Parats hovedstyre trukket noen tydelige konklusjoner:

- Norge må knytte seg tettere til Europa og være med der beslutninger som påvirker norsk arbeidsliv, sikkerhet og samfunnsutvikling tas.
- Norge og Europa må gjøre seg mindre sårbare og sammen sikre tilgang på varer, energi, teknologi og kompetanse vi er avhengige av.
- Flere må inn i arbeidslivet, og vi må sikre nok arbeidskraft og riktig kompetanse til oppgavene samfunnet trenger løst.
- Arbeidslivet og partene må få en tydeligere plass i totalforsvaret og beredskapsarbeidet.
- Norge og Europa må ta større kontroll over teknologi og digital infrastruktur vi er avhengige av.
- Norge må stå opp for internasjonale spilleregler og forpliktende samarbeid.
- Den norske modellen, høy sysselsetting, små forskjeller, høy organisasjonsgrad og tillit er en styrke når samfunnet blir satt under press.

Da YS utfordret oss til å diskutere «Norge i verden», ble én sammenheng særlig tydelig: Det som skjer ute i verden, treffer arbeidsplassene våre her hjemme.

Hvor godt Norge møter en mer urolig verden, avhenger av to ting: at vi skaper arbeid, trygghet, verdier og tillit hjemme, og at vi samarbeider tett med Norden, Europa og andre demokratiske allierte.

For et lite land som Norge er sterke fellesskap, forpliktende samarbeid og respekt for felles spilleregler en grunnleggende del av vår trygghet.

Parat oppfordrer YS til å ta disse perspektivene med i det videre arbeidet med «Norge i verden», og til å løfte arbeidslivets rolle tydelig i YS' samlede politikk.

Med hilsen
Parat

Unn Kristin Olsen
Leder

Arve Sigmundstad
Fagsjef, samfunns-
og myndighetskontakt